

ХОРХЕ ЛУИС БОРХЕС

ХУАН МУРАНЯ

Превод от испански: Десислава Николаева, 2004

chitanka.info

Дълги години разправях, че съм израснал в квартал Палермо^[1]. Сега вече ми е ясно, че това е било почти литературно преувеличение, защото всъщност израснах зад една дълга ограда с железни решетки в къща с двор и сред книгите в библиотеката на баща ми и на дядо ми. Палермо на камите и китарите се е намирал зад ъгъла (така ме уверяваха), в кръчмите и бордеите.

През 1930 година посветих едно есе на Еваристо Кариго — наш съсед, поет, възпяващ предградията. Малко по-късно случайността ме срещна с Емилио Трапани. Качих се на влака за Морон и Трапани, седнал до прозореца в купето, ме заговори по име. Не можах да го позная — бяха минали толкова много години, откакто седяхме на един чин в училището на улица „Тамес“. (Роберто Годел непременно ще си спомни за него, сигурен съм.) С Трапани никога не сме били особено близки. Времето, а също и взаимното безразличие ни бяха раздалечили още повече. Впрочем сега си спомням, че той ме беше запознал с основните понятия от лунфардо — тогавашния жаргон на бабаитите. Завързахме един от онези тривиални разговори, в които с усилие намираме какво да кажем или от които узнаваме за кончината на някой съученик, превърнал се само в име. Внезапно Трапани каза:

— Знаеш ли, наскоро ми дадох да прочета книгата ти за Кариго. В нея през цялото време говориш за двубои с ками и за света на криминалните типове. Но я ми кажи, Борхес — той ме гледаше с огромно удивление, — какво знаеш ти за този подземен свят?

— Чел съм по въпроса — отговорих.

Не ме остави да продължа и каза:

— Да, чел си, сигурно, а аз познавам тия хора, без да съм „чел“ за тях — и след това добави с тон на човек, доверяващ някаква тайна: — Племенник съм на Хуан Мураня^[2].

От всички майстори на камата през деветдесетте години в Палермо най-много се говореше за Мураня.

— Флорентина, леля ми по майчина линия — продължи той, — му беше жена. Тази история може да те заинтересува...

Реторичният патос на места, а и някои дълги фрази ме накараха да заподозра, че я разказваше не за първи път.

* * *

Майка ми открай време роптаеше, че сестра ѝ се е оженила за Хуан Мураня, който според нея беше хладнокръвен убиец и нехранимайко, а за леля Флорентина — човек на действието. За смъртта на чичо ми се разказват най-различни истории. Някои даже стигаха дотам, че уж една нощ, понеже си бил пийнал, паднал от капрата на файтона, когато завивал на ъгъла на улица „Коронел“, и си разбил черепа в паветата. Други говореха, че властта го преследвала и той избягал в Уругвай. Майка ми, която въобще не можеше да понася зет си, така и никога не ми обясни. Пък и съм бил много малък тогава, за да помня Хуан Мураня.

По време на Стогодишнината^[3] ние живеехме в дълга и тясна къща на улица „Русел“. Задната врата, която беше винаги заключена, извеждаше към „Сан Салвадор“. Леля ми — вече жена на години и леко странна — живееше в таванската стаичка. Беше слаба и кокалеста, или така ми е изглеждало, много висока и неразговорлива. Боеше се от чистия въздух, никога не излизаше и не ни позволяваше да влизаме в стаята ѝ. Неведнъж съм я заварвал да краде и да крие храна. В квартала говореха, че се била побъркала след смъртта или изчезването на Мураня. Помня я винаги облечена в черно. Имаше навика да си говори сама.

Къщата беше на някой си господин Лукеси, собственик на бръснарница в Баракас. Майка ми, която беше шивачка на униформи, едва свързваше двата края. Дочувах разни тайнствени думи, които не разбирах — съдия-изпълнител, принудително опразване на жилището, задето не сме си платили наема. Мама беше страшно разтревожена; леля повтаряше непрекъснато, че Хуан няма да позволи на този гаден чужденец да ни изхвърли. И тя разказваше случая — който ние вече знаехме наизуст — за оня нахалник от южните предградия, който бил дръзнал да се усъмни в смелостта на мъжа ѝ. Щом узнал за това, чичо Хуан начаса се придвижил до другия край на града, намерил го, уредил въпроса с един удар с ножа и го хвърлил в Риачуело. Не знаей дали историята е вярна; сега важен е фактът, че този случай е бил разказван и са вярвали на достоверността му.

Вече се виждах мислено да спя по канавките на улица „Серано“ или пък като просяк, или с кошница, предлагащ праскови. Най-много ме привличаше последното, защото така щях да се отърва от училище.

Не зная колко време продължи тая тревога. Веднъж покойният ти баща ни каза, че времето не може да се измерва с дни, както парите се измерват в сентаво или песо, защото парите са еднакви, а всеки ден и дори може би всеки час е различен. Не ми стана съвсем ясно какво искаше да каже с това, обаче фразата се е запечатала в съзнанието ми.

През една от онези нощи сънувах сън, който се превърна в кошмар. Сънувах чичо си Хуан. Не го познавах, но си го представях як, с малко примес на индианска кръв, с редки мустаци и буйна коса. Пътувахме на юг между големи каменни кариери и бурени, но тези кариери и тези бурени бяха едновременно и улица „Гамес“. В съня ми слънцето грееше високо над нас. Чичо Хуан беше облечен в черен костюм. Спря близо до някакъв мост в едно дефиле. Държеше ръката си под сакото на височината на сърцето, но не като човек, който се готвеше да извади нож, а сякаш криеше нещо. Каза ми с много тъжен глас: „Много съм се променил“. Извади бавно ръката си и тогава видях крайник на лешояд. Събудих се с вик в тъмнината.

На другия ден майка ми нареди да я придружа у Лукеси. Отиваше там да моли за отсрочка; предполагам, че ме взе със себе си, за да може кредиторът да види безпомощността ѝ. На сестра си не каза нито дума, тъй като тя не би ѝ позволила да се унижава по такъв начин. Никога не бях ходил в Баракас; стори ми се, че там имаше повече хора, повече улично движение и по-малко незастроени места. Още от ъгъла видяхме, че пред сградата, която търсехме, имаше полицаи и тълпа хора. Някакъв съсед обикаляше групичките насъбрали се хора и повтаряше как към три часа сутринта бил събуден от някакви удари; чул как вратата се отваря и че някой влиза, но никой не я затворил; призори намерили Лукеси проснат в пруста, полуоблечен. Били му нанесени многобройни удари с нож. Човекът живеел сам; правосъдието така и не успя да открие виновника. От къщата не бяха откраднали нищо. Някой си спомни, че напоследък покойният бил изгубил почти напълно зрението си. А друг каза авторитетно: „Дошъл му е часът на човека“.

Разсъждението и тонът тогава силно ме впечатлиха; с годините постепенно се убедих, че когато някой умре, винаги ще се намери някакъв многознайко, който да направи това велико откритие.

Близките на покойника ни поканиха на бдението и ни поднесоха кафе; изпих една чашка. В ковчега на мястото на умрелия бяха

поставили восъчна кукла. Споделих това с майка си; един от опечалените се усмихна и ми обясни, че фигурата, облечена в черно, бил господин Лукеси. Загледах се в него като омагьосан. Наложих се майка ми да ме дръпне за ръкава.

Месеци наред се говореше само за това. По онова време престъпленията бяха редки — спомняш ли си колко дълго се говореше за случая с Мелена, с Кампана и Силиетеро? Единственият човек в Буенос Айрес, който изобщо не трепна, беше леля Флорентина. Тя повтаряше със старческа упоритост:

— Нали ви казах, че Хуан няма да разреши оня мръсен чужденец да ни остави без покрив.

Един ден валеше като из ведро. Като не можех да отида на училище, тръгнах да оглеждам къщата. Качих се и на тавана. Там седеше леля ми, положила ръка върху ръка; усетих, че дори и не мисли. В стаята ѝ миришеше на влага. В единия ъгъл беше желязното легло; на една от пръчките висеше молитвена броеница; в другия ъгъл имаше ракла за дрехи. На една от варосаните стени висеше щампа на Богородицата. Върху ноцната масичка стоеше свещник.

Без да вдигне поглед, леля ми каза:

— Знам какво те води насам. Изпратила те е майка ти. Тя не иска да разбере, че ни спаси Хуан.

— Хуан ли? — запитах учуден. — Та Хуан е умрял преди повече от десет години.

— Хуан е тук — каза тя. — Искаш ли да го видиш?

Отвори чекмеджето на ноцната масичка и извади от там една кама.

После продължи нежно:

— Ето го. Знаех си аз, че никога няма да ме изостави. На тоя свят не е имало мъж като него. Не позволи на оня мръсен чужденец дори да гъкне.

Едва тогава разбрах. Тази бедна побъркана жена беше убила Лукеси. Водена от омраза, от лудост, а кой знае, може би от любов, тя се беше измъкнала през южната врата, беше прекосила в тъмната нощ безброй улици, беше намерила накрая къщата и с тези големи и костеливи ръце беше забила камата. Камата беше за нея Мураня, мъртвецът, когото тя продължаваше да обожава.

Никога не разбрах дали бе доверила историята на майка ми. Почина малко преди да ни накарат да опразним къщата.

Това е разказът на Трапани, когото повече не срещнах. Струва ми се, че в историята на тая жена, останала сама и отъждествила своя мъж, своя тигър с един предмет, който той ѝ бе оставил — жестокото оръжие на неговите подвизи, — виждам символ или по-точно — много символи. Хуан Мураня е бил мъж, който е крачел по познатите ми улици, който е познал онова, което познават всички мъже, който е усетил вкуса на смъртта и после се е превърнал в нож; сега е споменът за един нож, а утре ще потъне в забвение, във всеобщото забвение.

[1] Бедно предградие на Буенос Айрес, населено предимно с италиански емигранти. Семейството на Борхес се премества да живее там сравнително късно заради по-евтините жилищни наеми — бел.прев. ↑

[2] Името силно напомня името на Хуан Морейра, гаучото, обявен извън закона и превърнал се в народен герой, и явно в алитерацията на имената е търсен литературен прием. Мураня дори по дрехи и маниери наподобява Морейра; не е случайно също, че този разказ е поставен веднага след разказа „Срещата“, в чийто сюжет духът на Морейра играе съществена роля — бел.прев. ↑

[3] Става въпрос за юбилей от подписването на Декларацията за независимостта на Аржентина (1810 г.), тоест действието се развива през 1910 г. — бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.